

॥ શ્રી ગણપતિ અથર્વશીર્ષમ્ ॥

સૂક્ત-રૂપે પ્રસિદ્ધ આ -ગણપતિ અથર્વશીર્ષમ- એ ગણપતિનું વૈદિક સ્તવન (સ્તુતિ) છે.
હરેક માંગલિક કાર્યમાં પ્રથમ થતા ગણપતિ પૂજનમાં પ્રાર્થના-રૂપે આ પાઠ કરવાની પરંપરા છે.

ૐ નમસ્તે ગણપતયે ।

ત્વમેવ પ્રત્યક્ષં તત્ત્વમસિ । ત્વમેવ કેવલં કર્તાસિ । ત્વમેવ કેવલં ધર્તાસિ ।

ત્વમેવ કેવલં હર્તાસિ । ત્વમેવ સર્વ ખલ્વિદં બ્રહ્માસિ । ત્વં સાક્ષાદાત્માસિ નિત્યમ્ ॥ ૧ ॥

હે ગણપતિ આપને નમસ્કાર,તમે પ્રત્યક્ષ તત્ત્વ છો,તમે જ કેવળ કર્તા,તમે જ કેવળ (જગતને) ધારણ કરનાર,
તમે જ કેવળ સંહારકર્તા,તમે જ સમસ્ત બ્રહ્માંડ-રૂપ-બ્રહ્મ અને તમે જ સાક્ષાત નિત્ય આત્મા છો.(૧)

ઋતં વચ્મિ । સત્યં વચ્મિ ॥ ૨ ॥

(કે જે હું) યથાર્થ (જ્ઞાન) કહું છું,અને સત્ય કહું છું.(૨)

અવ ત્વં મામ્ । અવ વક્તારમ્ । અવ શ્રોતારમ્ । અવ દાતારમ્ । અવ ધાતારમ્ ।

અવાનૂયાન મમ શિષ્યમ્ । અવ પશ્ચાત્તાત્ । અવ પુરસ્તાત્ । અવોત્તરાત્તાત્ ।

અવ દક્ષિણાત્તાત્ । અવ યોધ્વાત્તાત્ । અવાતરાત્તાત્ । સર્વતો માં પાહિ પાહિ સમંતાત્ ॥ ૩ ॥

તમે મારી રક્ષા કરો,મારી વાણીની રક્ષા કરો,મને સાંભળવાવાળાની રક્ષા કરો,મને આપવાવાળા (દાતા)ની રક્ષા કરો,મને ધારણ કરનાર (ધાતા)ની રક્ષા કરો,વેદ-ઉપનિષદ ને તેના વાયકની રક્ષા કરો,સાથે તે (વેદો-આદિથી) જ્ઞાન મેળવવાવાળા શિષ્યોની રક્ષા કરો.ચારે દિશાઓ પૂર્વ-પશ્ચિમ-ઉત્તર-દક્ષિણ-તરફથી રક્ષા કરો.(૩)

ત્વં વાંડમયસ્ત્વાં ચિન્મયઃ । ત્વમાનંદમયસ્ત્વં બ્રહ્મમયઃ ।

ત્વં સચ્ચિદાનંદા દ્વિતીયોસિ । ત્વં પ્રત્યક્ષં બ્રહ્માસિ । ત્વં જ્ઞાનમયો વિજ્ઞાનમયોસિ ॥ ૪ ॥

તમે વાંડમય (પૂજનીય) છો,તમે ચિન્મય છો,તમે આનંદમય છો,તમે બ્રહ્મમય છો,તમે સચ્ચિદાનંદ અદ્વિતીય પરમાત્મા છો,તમે પ્રત્યક્ષ બ્રહ્મ છો,તમે જ્ઞાનમય છો ને તમે વિજ્ઞાનમય પણ છો.

સર્વ જગદિદં ત્વત્તો જાયતે । સર્વ જગદિદં ત્વત્તસ્તિષ્ઠતિ । સર્વ જગદિદં ત્વચિલય મેષ્યતિ ।

સર્વ જગદિદં ત્વચિ પ્રત્યેતિ । ત્વં ભૂમિરાપો નલો નિલો નભઃ । ત્વં ચત્વારિ વાક્યદાનિ ॥ ૫ ॥

આ સર્વ જગત તમારાથી ઉત્પન્ન થાય છે,સુરક્ષિત રહે છે અને તમારામાં જ લીન થાય છે.

આ સર્વ જગત તમારામાં જ પ્રતીતિ થાય છે,તમે જ ભૂમિ,જળ,અગ્નિ,વાયુ ને આકાશ છો.

તમે ચાર પ્રકારની (પરા-પશ્યંતી-મધ્યમાં-વૈષ્ણવી) વાણી છો ને ચારે સીશામાં વ્યાપ્ત છો.

ત્વં ગુણત્રયાતીતઃ । ત્વં દેહત્રયાતીતઃ । ત્વં કાલત્રયાતીતઃ ।

ત્વં મૂલાધારસ્થિતોસિ નિત્યમ્ । ત્વં શક્તિત્રયાત્મકઃ । ત્વાં યોગિનો ધ્યાયંતિ નિત્યમ્ ।

ત્વં બ્રહ્મા ત્વં વિષ્ણુસ્ત્વં ત્વં રુદ્રસ્ત્વ મિદ્રસ્ત્વં વાયુસ્ત્વં સૂર્યાસ્ત્વં ચંદ્રમાસ્ત્વં બ્રહ્મ ભૂર્ભુવઃ સ્વરોમ્ ॥ ૬ ॥

તમે ત્રણ ગુણો (સત્ત્વ-રજસ-તમ) થી પર છો,ત્રણ દેહ (સ્થૂળ-સૂક્ષ્મ-કારણ) થી પર છો,

ત્રણ કાળ (ભૂત-ભવિષ્ય-વર્તમાન) થી પર છો,તમે મૂલાધાર (ચક્ર)માં નિત્ય સ્થિત છો,

તમે ત્રણ શક્તિ (પ્રભુ-શક્તિ,ઉત્સાહ શક્તિ,મંત્ર શક્તિ) ઓથી સંયુક્ત છો.

તમે જ બ્રહ્મા છો,તમે જ વિષ્ણુ છો,તમે જ મહેશ છો તમે જ ઇન્દ્ર-અગ્નિ-વાયુ-સૂર્ય-ચંદ્ર પણ છો.

તમે જ સગુણ બ્રહ્મ છો અને નિર્ગુણ એવા (ત્રિપાદ) ભૂઃ,ભુવઃસ્વઃ ને પ્રણવ (ૐ) છો.

ગણાદિ પૂર્વ મુખ્યાર્ય વર્ણાદી સ્તદનંતરમ્ | અનુસ્વારઃ પરતરઃ | અર્ધેદુલસિતમ્ | તારેણ ઋદ્ધમ્ |
એતત્તવ મનુસ્વરૂપમ્ | ગકારઃ પૂર્વ રૂપમ્ | અકારો મધ્યમ રૂપમ્ | અનુસ્વારશ્ચાંત્ય રૂપમ્ |
બિંદુરુત્તર રૂપમ્ | નાદઃ સંધાનમ્ | સંહિતા સંધિઃ | સૈષા ગણેશ વિદ્યા | ગણક ઋષિઃ |
નિયુદ્ધ (નિયરુદ્ધ)ગાયત્રી છંદઃ | શ્રી મહાગણપતિર્દેવતા | ઐં ગૌં ગણપતયે નમઃ || ૭ ||

ગણ શબ્દના આદિ અક્ષર 'ગ'કાર નો પહેલાં ઉચ્ચાર કરીને પછી આદિ-વર્ણ-'અ'કાર નો ઉચ્ચાર કરી,
તેના બાદમાં અનુસ્વાર (મ) રહે છે. (ગં) (ગૌં)આ પ્રકારે અર્ધચંદ્રના પહેલાં શોભિત જે 'ગં' છે,
તે ઐં કારથી રુદ્ધ થાય (એટલે કે તે 'ગં' ના પહેલાં અને પછી પણ ઐં કાર થાય)
કે જે તમારા મંત્રનું 'ઐં ગં ઐં ' (એટલે કે ગૌં) સ્વરૂપ છે.મંત્ર છે-ઐં ગૌં ગણપતયે નમઃ
કે જેમાં ગ-કાર પૂર્વરૂપ છે,અ-કાર મધ્યરૂપ છે,અનુસ્વાર અંત્યરૂપ છે,બિંદુ ઉત્તરરૂપ છે,
'નાદ' એ સંધાન છે,'સંહિતા' એ સંધિ છે-આવી આ ગણેશ-વિદ્યા છે.

આ ગણેશવિદ્યાના ઋષિ ગણક છે,નિયુદ્ધ ગાયત્રી છંદ છે,ને ગણપતિ એ દેવતા છે.

ઐં એકદંતાય વિદ્યહે વક્તુંડાય ધીમહી | તન્નો દંતિઃ પ્રયોદયાત || ૮ ||

જે એ એકદંતને અમે જાણીએ છીએ,એ વક્તુંડનું અમે (ધીમહી) ધ્યાન કરીએ છીએ,
ને તે (એક) દંતિ અમને જ્ઞાન અને ધ્યાનમાં પ્રેરિત કરે.(પ્રયોદયાત)

એકદંતં ચતુર્દંતં પાશમં કુશધારિણમ્ | ઋદં ચ વરદં હસ્તૈર્ભિભ્રાણં મૂષકધ્વજમ્ | રક્તં લંબોદરં શૂર્પકર્ણકં
રક્તવાસસમ્ | રક્ત ગંધાનુ લિપ્તંગં રક્ત પુષ્પૈઃ સુપૂજિતમ્ | ભક્તાનુકંપિનં દેવં જગત્કારણ મચ્યુતમ્ |
આવિર્ભૂતં ચ સૃષ્ટ્યાદૌ પ્રકૃતેઃ પુરુષાત્પરમ્ | એવં ધ્યાયતિ યો નિત્યં સ યોગી યોગિનાં વરઃ || ૯ ||

ગણપતિદેવ એ એકદંત અને ચતુર્બાહુ (ચાર હાથવાળા) છે,તે તેમના ચાર હાથોમાં પાશ,અંકુશ,દંત અને વરમુદ્રા
ધારણ કરે છે.તેમના ધ્વજમાં મૂષક (ઉદર) નું ચિહ્ન છે.તે રક્ત(લાલ)વર્ણ,લંબોદર (મોટા પેટવાળા),
શૂર્પકર્ણ(સૂપડા જેવા કાનવાળા) ને રક્ત-વસ્ત્ર-ધરી છે.રક્તચંદન દ્વારા તેમનું અંગ લેપિત છે,
રક્તવર્ણના પુષ્પો દ્વારા સુપૂજિત છે.ભક્તોની કામના પૂર્ણ કરવાવાળા,જ્યોતિર્મય,જગતના કારણ-રૂપ.
અચ્યુત તથા પ્રકૃતિ-પુરુષથી પર વિદ્યમાન એવા એ પુરુષોત્તમ,સૃષ્ટિના આદિમાં આવિર્ભૂત થયા.
તેમનું જે આ પ્રક્રિ નિત્ય ધ્યાન કરે છે તે યોગી,યોગીઓમાં પણ શ્રેષ્ઠ છે.

નમો વ્રાતપતયે નમો ગણપતયે નમઃ પ્રમથપતયે નમસ્તે અસ્તુ

લંબોદરાયૈકદંતાય વિઘ્નવિનાશિને શિવસુતાય શ્રી વરદમૂર્તયે નમઃ || ૧૦ ||

વ્રાત(ગણ)પતિને નમસ્કાર,ગણપતિને નમસ્કાર,પ્રથમપતિને નમસ્કાર,
લંબોદર એકદંત,વિઘ્નનાશક,શિવતનય (શિવના પુત્ર) શ્રી વરદમૂર્તિને નમસ્કાર છે.

એતદથર્વશીર્ષ યો ધીતે | સઃ બ્રહ્મ ભૂયાય કલ્પતે | સ સર્વતઃ સુખ મેધતે |

સ સર્વ વિઘ્નેર્ન બાધ્યતે | સ પંચ મહાપાપાત પ્રમુચ્યતે | સાયમધીયાનો દિવસકૃતં પાપં નાશયતિ |

પ્રાતરધીયાનો રાત્રિકૃતં પાપં નાશયતિ | સાયં પ્રાતઃ પ્રયંજાનો અપાપો ભવતિ |

ધર્માર્થ કામ મોક્ષં ચ વિદતિ | ઇદમથર્વશીર્ષમશિષ્યાય ન દેયમ્ |

યો યદિ મોહાત્ દાસ્યતિ સ પાપિયાન ભવતિ | સહસ્રાવર્તનાત યં યં કામમધીતે | તં તમનેન સાધયેત || ૧૧ ||

આ અથર્વશીર્ષને જે ભણે છે તે બ્રહ્મ તત્ત્વને અનુભવે છે.તેને કોઈ વિઘ્ન નડતું નથી.તે બધે જ સુખ પ્રાપ્ત કરે છે.
તે પાંચ મહાપાપમાંથી મુક્ત થાય છે.સાંજે પાઠ કરે તો દિવસના કરેલ પાપનો નાશ કરે છે.સવારમાં પાઠ કરે તો
રાત્રે કરેલ પાપનો નાશ થાય છે. સવાર-સાંજ પાઠ કરે તો પાપવિહીન થાય છે.

બધે સમયે પાઠ કરનાર વિઘ્નરહિત થાય છે અને ધર્મ,અર્થ,કામ અને મોક્ષ ચારે પુરુષાર્થ સિદ્ધ થાય છે.

આ અથર્વશીર્ષ આપણો શિષ્ય ન હોય તેને ના આપવું.જો મોહથી આપીએ તો પાપી કહેવાઈએ.

આ અથર્વશીર્ષનું હજાર વાર આવર્તન-પાઠ કરીએ તો જે જે કામના કરીએ તે સિદ્ધ થાય.

અનેન ગણપતિર્મભિષિયતિ । સ વાગ્મી ભવતિ । ચતુર્થ્યામનશ્ચંજપતિ ॥
સ વિધાવાન ભવતિ । ઇત્યર્થર્વણ વાક્યમ્ । બ્રહ્માધાયરણં વિધાન્નભિભેતિ કદાયનેતિ ॥ ૧૨ ॥

આનાથી ગણપતિનો અભિષેક કરવામાં આવે તો વક્તા વાણીને જાણનાર થાય છે.

યોથને દિવસે ઉપવાસ કરીને જપ કરે તો વિધાવાન બને છે.

આ અર્થર્વેદનું વાક્ય છે.જે બ્રહ્મ-આદિ આવરણોને જાણે છે,તે વ્યક્તિ કોઈનાથી ડરતો નથી.

યો દૂર્વાકુર્યૈર્જતિ । સ વૈશ્રવણો પમો ભવતિ । યો લાર્જૈર્ચજતિ । સ યશોવાન ભવતિ ।

સ મેધાવાન ભવતિ । યો મોદક સહસ્ત્રેણ યજતિ । સ વાંછિતફલમવાપ્નોતિ ।

યઃ સાજ્ય સમિદ્ભિર્ચજતિ । સ સર્વ લભતે સ સર્વ લભતે ॥ ૧૩ ॥

જે દુર્વા અંકુરથી પૂજા કરે તે કુબેર જેવો ધનવાન થાય.જે જુવારથી પૂજે તે યશવંત બને છે સ્મૃતિવાન થાય.

જે હજાર લાડુ વડે પૂજે તેને ઇચ્છિત ફળ મળે.જે સમિધ વડે પૂજે તેને બધું જ પ્રાપ્ત થાય ...બધું જ પ્રાપ્ત થાય.

અષ્ટૌ બ્રાહ્મણાન સમ્યગ ગ્રાહયિત્વા સૂર્યવર્યસ્વી ભવતિ ।

સૂર્ય ગ્રહે મહાનદ્યાં પ્રતિમા સન્નિધૌ વા જપ્ત્વા સિદ્ધમંત્રો ભવતિ । મહા વિઘ્નાત પ્રમુચ્યતે ।

મહા દોષાત પ્રમુચ્યતે । મહા પાપાત પ્રમુચ્યતે ।

મહા પ્રત્યવાયાત પ્રમુચ્યતે । સ સર્વ વિદ્ભવતિ સ સર્વ વિદ્ભવતિ । ય એવં વેદા । ઇત્યુપનિષત્ ॥ ૧૪ ॥

જે આઠ બ્રાહ્મણોને આ ઉપનિષદનું (સમ્યક) જ્ઞાન ગ્રહણ કરાવે છે તે સૂર્ય સમાન તેજસ્વી બને છે.

જે સૂર્ય ગ્રહણના સમયે મોટી નદીમાં કે મૂર્તિ સમક્ષ આ (ઉપનિષદ) નો જાપ કરે,તે સિદ્ધ-મંત્ર થઈ જાય છે.

મોટા વિઘ્નો તેને ના નડે, તેને મોટા દોષ ન થાય,તે મોટા પાપથી બચી જાય.

તે બધું જાણનાર (સર્વવિદ) બને,બધું જાણનાર બને.આ જે જાણે છે તે જ આ ઉપનિષદને જાણે છે.

આ પ્રકારે આ બ્રહ્મ-વિદ્યા છે.

ગણપતિ અર્થર્વશીર્ષ (અર્થર્વવેદીય ગણપતિ-ઉપનિષદ) સમાપ્ત

શાંતિ-મંત્ર

ૐ ભદ્રઃ કર્ણેભિઃ શૃણુયામ દેવાઃ ।

ભદ્રમ્ પશ્યેમાક્ષભિર્યજત્રાઃ ।

સ્થિરૈરજ્ઞૈસ્તુષ્ટુવાંસસ્તનૂભિઃવ્યશેમ દેવહિતં યદાયુઃ ॥

હે ગણપતિ,અમારા કાનમાં એવા શબ્દો પડે કે જે અમને જ્ઞાન આપે.ને નિંદા-દુરાચારથી દુર રાખે.

અમે સદાય સમાજસેવામાં લાગ્યા રહીએ ને ખરાબ કર્મોથી દુર રહી હંમેશા ભગવાનની ભક્તિમાં લીન રહીએ.

અમારું સ્વાસ્થ્ય સારું રહે તેવી તમારી કૃપા બની રહે.અમે ભોગ-વિલાસથી સૂર રહીએ,ને અમારા તન-મન-ધનમાં ઈશ્વરનો વાસ થાય કે જે અમને સદૈવ સુકર્મો કરાવે-એવી જ અમારી પ્રાર્થના છે.

ૐ સ્વસ્તિ ન ઇન્દ્રો વૃદ્ધશ્રવાઃ । સ્વસ્તિ નઃ પૂષા વિશ્વવેદાઃ ।

સ્વસ્તિ નસ્તાક્ષયોઽરિષ્ટનેમિઃસ્વસ્તિ નો બૃહસ્પતિર્દધાતુ ॥ ૐ શાન્તિઃ શાન્તિઃ શાન્તિઃ ॥

જેની કીર્તિ ચારે દિશાઓમાં વ્યાપ્ત છે એવા ઇન્દ્રના જેવી જેમની ખ્યાતિ છે,જે બુદ્ધિના અપાર સાગર છે,

જેનામાં બૃહસ્પતિના સમાન શક્તિ છે અને જેના માર્ગદર્શનથી કર્મ કરવાની દિશા મળે છે કે જેથી

સમસ્ત માનવજાતિનું ભવું થાય છે.તેમની અમે પ્રાર્થના કરીએ છીએ. ૐ શાંતિઃ શાંતિઃ શાંતિઃ

ૐ સહનાવવતુ । સહનૌ ભુનક્તુ । સહવીર્યકરવાવહૈ ।
તેજસ્વિનાવધી તમસ્તુ । માવિધ્વિષાવહૈ ॥ ૐ શાંતિઃ શાંતિઃ શાંતિઃ